

DOI 10.31558/2519-2949.2024.2.20

УДК 321.01:342.228

ORCID ID: <https://orcid.org/0000-0002-6977-9716>

Голденштейн К. О., Політико-правовий коледж «АЛСКО» (м. Київ, Україна)

СИМВОЛІЧНІ ЗАСОБИ ФОРМУВАННЯ ПОЛІТИКИ ІДЕНТИЧНОСТІ

У статті проаналізовано політику ідентичності як символічну практику, що визначає соціальну і політичну реальність та особливості людського існування, враховуючи системи колективних та індивідуальних уявлень та символів як суттєві елементи формування політичного буття. Обґрунтовано сутність механізмів та символічних засобів політики ідентичності. Акцент зроблено на розумінні політичного світу як своєрідного простору, що формується на основі соціальних уявлень та символічних значень. Досліджуються питання становлення соціальних уявлень, суті символізму та можливостей раціонального розуміння політичного як символічного. Визначаються ключові елементи взаємодії між політичними міфами, ритуалами та політикою ідентичності, а також звертається увага на значення політичних свят як символічних форм для створення політичної реальності та формування ідентичності. Відзначається, що кожна країна впроваджує політику ідентичності, спираючись на політику пам'яті, яка виступає духовною основою для кожної нації, запобігаючи розширюванню культурного досвіду на ізольовані хронологічні пласти, з метою створення єдиної спільноти в розумінні політичної нації. Зазначається, що стійкі конструкції символів сприяють єдності та тілесності політичної культури суспільства. Визначено, що артикуляція та мобілізація ідентичностей є суттєвими аспектами політичного процесу. Зроблено узагальнюючий висновок, що використання символізму для осмислення поняття політичного допомагає визначити важливий аспект створення онтології політичного світу, утвердження розуміння більш широкого контексту політики ідентичності та її символічного виміру в сучасному суспільстві. Зазначається, що в умовах російсько-української війни символічні елементи слугують потужним засобом вираження інтересів та позицій Української держави.

Ключові слова: ідентичність, політика ідентичності, символ, символічні засоби, символічний інтеракціонізм, мобілізація ідентичностей, політична міфологія, політичний ритуал, політичні свята, політика пам'яті, колективна свідомість.

Феномен ідентичності давно привертає увагу дослідників як об'єкт наукового аналізу та категорія публічної практики. У понятті ідентичності виявляються два аспекти: ідентичність із собою, що означає «самість», та ідентичність «того самого», яка виражає «тотожність». Це утворює певну дихотомію між постійністю та змінністю цього феномена. Л. Нагорна, вважає, що ідентичність слід сприймати як результат самовизначення людини чи групи у соціальному контексті, «тобто віднесення себе до тих чи інших спільнот...» [1, с. 16].

Згідно даних «Фонду Демократичні ініціативи ім. І. Кучеріва», з 2014 року інтеграція суспільства на основі загальноукраїнських цінностей засвідчує тенденцію до зростання. На сьогодні є достатньо аргументів для того, щоб зробити висновок про формування української політичної нації, оскільки 85% громадян, які представляють різні конфесії, етноси (татари, євреї, росіяни, болгары, греки та інші) і мовні групи, відзначають загальноукраїнську ідентичність [2]. Отже, національну ідентичність цілком правомірно розглядати в якості своєрідної цементуючої основи українського суспільства, яка впливає на його внутрішню єдність, створює фундамент для визначення відмінностей від «чужого», «іншого».

Представники соціальних і гуманітарних наук, таких як філософія, історія, психологія, соціологія, культурологія та політологія почали оперувати терміном «ідентичність» приблизно з 1920-х років. Його наукове осмислення відображено в працях західних дослідників другої половини ХХ століття, таких як Р. Барт, П. Бергер, Ж.-М. Бенуа, Ж. Бодрійяр, М. Гайдеггер, Ф. Гваттарі, І. Гофман, Е. Сміт, Ж. Дельоз, Ж. Дерріда, Ю. Кристева, Ж. Лакан, Ж.-Ф. Ліотар, М. Фуко та інші.

Українські політологи також не залишилися осторонь. Акцентуючи увагу насамперед на розумінні політичної ідентичності, її розглядають в якості ключового елемента масової свідомості,

що формує певну політичну поведінку громадян та наділяє соціальний світ сенсом, спираючись при цьому на соціальне й культурне коріння. Тобто, політична ідентичність узагальнює в собі як етнічний, так і загальногромадянський аспект і є ширшою за розуміння національної ідентичності. Потрібно назвати наукові праці В. Абушенка, О. Білецької, О. Галазюк, Ю. Галаса, В. Горбатенка, В. Даренської, С. Денисюк, О. Жарської, М. Кармазіної, А. Колодій, В. Корнієнка, Н. Кравченко, І. Кресіної, С. Куцепала, О. Кузя, А. Лясоти, О. Майбороди, С. Макеєва, І. Масименка, О. Маланчук, Ю. Мателешка, Т. Мацьків, М. Панчук, Н. Пелагеші, Т. Подольської, В. Попова, О. Попової, М. Розумного, М. Сусоєвої, Є. Тихомирової, Л. Угриня, Л. Хашиєвої, Д. Шевчука, Р. Шпорлюка та інших науковців. На особливу увагу заслуговують монографічні дослідження Л. Нагорної [3] та М. Степика [4], наукова записка «Політико-правові механізми формування національної ідентичності населення Донбасу» колективу науковців Інституту держави і права ім. В. М. Корецького НАН України [5], у яких детально аналізуються проблеми ідентифікаційних криз, що виникають внаслідок різноманітності регіональних самоідентифікацій, мовних уподобань та конструкцій історичної пам'яті.

Однак у вітчизняній політичній науці, на наш погляд, недостатньо уваги приділяється символічній політиці держави як необхідній складовій політики ідентичності. Адже саме у політичній сфері суспільного життя особливо виявляється важливість явищ символічної політики. З іншого боку, символічний вимір політики ідентичності дозволяє зрозуміти, як у суспільстві групи конструюють та виражають свою ідентичність у відносинах з іншими. Виходячи з цього, метою даного дослідження є аналіз символічних засобів формування політики ідентичності та розкриття потенціалу таких політико-культурних форм, як міф, ритуал, політика пам'яті, політичні свята, які, на нашу думку, заслуговують на більшу увагу в сучасному науковому дискурсі.

Отже, одним із ключових аспектів виміру політики ідентичності є використання символів, які мають значення для конкретних груп або спільнот. Від часу виникнення національних держав розроблялись та використовувались різноманітні національні символи – прапори, гімни, конституції, свята, грошові знаки, політичні ритуали, емблеми, кольори та інші елементи, які мають особливе значення для громадян. Такі символи використовуються для вираження групової належності, створення спільності, а також для супроводження протесту чи відмови від певних стереотипів.

Більше того, під впливом технологізації суспільних відносин феномен символічного слугує справжнім капіталом, який може бути примноженим, або втраченим. Так звані політтехнологи – це фактично торгівці образами, «іміджами», «брендами», «репутаціями», які систематично звертаються до культурних та релігійних аспектів, традицій, ритуалів, міфів тощо, насичених символічним змістом. Сьогодні це дає змогу громадянам, активно включеним у процеси політичної соціалізації, в повній мірі пересвідчитись, що символічна політика стала важливим елементом у конкурентному політичному середовищі, де образи та їхнє використання мають іноді вирішальне значення для досягнення політичних цілей.

Однак, важливо враховувати, що символи мають різні інтерпретації в соціальних контекстах. Використання певної символіки може викликати повне несприйняття, дебати чи неоднозначне ставлення в різних соціальних групах. Наприклад, феміністичні символи можуть слугувати боротьбі за рівність гендерів, а символіка етнічних груп, чи сексуальних меншин може виражати боротьбу за права та визнання певних верств населення, що абсолютно не поділяється іншими. Особливості можуть виявлятися у сприйнятті кольорів виборчої кампанії, де крім загальнолюдських особливостей можуть бути свої нюанси, пов'язані з традиціями або асоціаціями (так, червоний колір апріорі сприймається як агресивний). Натомість символічні біло-блакитні і помаранчеві кольори президентської кампанії 2004 р. в Україні швидко ідентифікували населення України по відношенню до «свого і чужого Віктора», що чітко було верифіковано Майданом 2005 р.

Проблема формування політичної ідентичності суспільства є дотичною до завдання формування патріотизму і громадянськості, унеможливлення ризиків деконсолідації. Виходячи із попередніх зауважень, можна припустити, що ці ризики в суспільстві виникають не стільки від прямого впливу універсальних символів, скільки від з'єднання останніх із фрагментованим культурним контекстом конкретного суспільства. Дослідники, які дотримуються конструктивістських стратегій, вважають, що політична ідентичність конструюється, а не виникає сама по собі й не успадковується з історії [6]. Така точка зору має право на існування і відповідає певним принципам формування політики ідентичності. Слушною в цьому сенсі є також думка українського науковця В. Горбатенка: якщо суспільство не знає, чого воно хоче, заради чого люди здійснюють радикальні перетворення, тоді воно не здатне на цьому етапі подолати одне з найнебезпечніших кризових явищ – кризи ідентичності [7].

Варто припустити, що розрив між нормативно закріпленою ідентичністю та колективною свідомістю може становити загрозу стабільності держави. З огляду на це, політична ідентичність навіть із необхідністю повинна підтримуватися символічним оформленням і цілеспрямованою діяльністю щодо формування «необхідної» масової політичної свідомості. В цьому аспекті слід підкреслити значущість процесу політичної соціалізації в суспільстві в різних її формах (школи, університети, ЗМІ тощо), які відіграють важливу роль у цьому процесі [8]. Як відомо, сам процес політичної соціалізації є скерованим державою, а не таким, що просто віддається самовихованню і самоосвіті окремого громадянина. Тобто, ідеться про інститути соціалізації як найважливіших її агентів, й одночасно як комплекс створених або органічно сформованих установ і організацій, мета яких полягає сприянню розвитку особистості, переважно через процеси освіти (в тому числі політичної) та виховання і не тільки.

У соціальній сфері такими інститутами виступають сім'я, шлюб, оселя, дитячий садок, переписи населення, записи актів цивільного стану, що регулюють демографічні й етнічні параметри та зв'язки, традиційні мережі родичів, сусідів, земляків, мешканців місця тощо. У культурній сфері, особливу роль відіграють бібліотека, музей, архів, релігійна громада, школа, газета, місцеві ЗМІ, охорона пам'яток у даному місці та суспільстві загалом. Вони артикулюють і легітимують образ народу, його історичний наратив. В професійній сфері – місцеві промисли, свята та виставки досягнень місцевого господарства, реклама також можуть сприяти символічній консолідації. Названі інститути на рівні повсякденності відтворюють такі елементи ідентичності, необхідні для консолідації, як життєсферні цінності. Останні формують символи життєвих сфер.

Якщо проаналізувати взаємозв'язок знаків повсякденності, які функціонують у різних аспектах життя, то їх можна класифікувати так: а) прості індивідуальні, корпоративні, сімейні знаки повсякденності, які визначають життєвий статус осіб; б) знаки, що формують інститути, які об'єднують прості знаки життєвих сфер у локальні спільноти; в) цінності сфер життя, які відіграють важливу роль у тлумаченні всіх локальних знаків. На цій основі виникають символи національної ідентичності: г) національні чесноти, які відображають концентрацію позитивних якостей народу, нації, багатонаціональної спільноти; д) неофіційні національні символи (для українців – великодня крашанка, паляниця, рушник, вишиванка тощо); е) офіційні (державні) символи (герб, прапор, гімн, столиця); ж) символи національної ідеї (в Україні таким символом традиційно вважається Тризуб).

Зрозуміло однак, що виявлення і збереження «нормативно» закріпленої ідентичності, відображеної в масовій свідомості, є завданням вельми складним. Декларовані політичні цінності та принципи держави, визначені, наприклад, у Конституції України, на практиці можуть розходитися з тим, що реально пропонується державою і транслюється за допомогою символів через політику ідентичності.

З поміж іншого, пояснити це можна тим, що політична ідентичність існує завдяки актам постійного відтворення у різноманітних і постійно існуючих процесах комунікації. Цей складний комплекс знань, уявлень, цінностей і символів стає об'єктом політичної дії, постійно корелюється тим чи іншим політичним явищем, яке є актуальним на той чи інший час. Громадяни ідентифікують себе не лише з групами, а і з конкретними подіями, які мають для них символічне значення. Отже, політику ідентичності потрібно розглядати як процес цілеспрямованого конструювання ідентичності в межах певної політичної спільноти. До того ж вона не може бути раз і назавжди застиглим явищем.

Серед основних засобів політики ідентичності треба назвати міфологізацію, визначення кордонів, створення позитивного іміджу спільноти як внутрішнього, так і зовнішнього, ритуалізацію історії тощо. Наприклад, остання в контексті формування політики ідентичності є постійно не лише об'єктом наукових досліджень, але й виступає як основа національної та державної ідентичності, формуючи колективні цінності та уявлення про добро і зло, «наших» і «чужих». Історія слугує інформаційним та ціннісним фундаментом поточної політики, зокрема, політики національної. Можна сказати, що політика ідентичності взаємодіє із символічною політикою, навіть зважаючи на конкуренцію за символічні ресурси, та слугує ефективним механізмом мобілізації громадян.

Тепер зосередимось на суб'єктах формування політичної ідентичності. Насамперед слід підкреслити значущу роль політичних еліт. Останні, не дивлячись на те, що вони, як правило, гетерогенні в суспільстві, по суті, є її важливими суб'єктами. Символічні референції, створені та

поширені політичними елітами, мають важливе значення для формування ідентичності, яка фактично може бути результатом дій держави та політичних еліт, що володіють значущим символічним потенціалом і різноманітними ресурсами. Держава і еліти зазвичай спрямовують політику на легітимацію свого становища («легітимізаційну ідентичність» за термінологією М. Кастельса [9, р. 8]). Метою цієї політики є створення та поширення нової або вже існуючої ідентичності, виправдання власних дій та зміцнення символічних основ суспільства. Мотивом проведення політики ідентичності є необхідність постійної легітимації діяльності політичних еліт у суспільстві. Основна мета політики ідентичності, яка проводиться державою та елітами, – консолідація суспільства та досягнення внутрішньої єдності. Громадські організації, протестні групи та рухи, окремі інтелектуали та інтелектуальні спільноти також відіграють важливу роль у цьому процесі.

Зупиняючись на засобах формування політики ідентичності, потрібно звернутися до її інструментарію, який може бути доволі різнобічним: офіційна мова, шкільні програми, вимоги до набуття громадянства, національні символи і свята, топографічні об'єкти (ідеться про їх перейменування) тощо. Як уже зазначалося, символи національної ідентичності спираються на емоційно забарвлені образи конкретних (локальних) спільнот. Для місцевих територіальних спільнот основою становлення символів етнічної (місцевої, регіональної) ідентичності є ландшафти, пам'ятки природи, розміри території, предмети побуту, пам'ятки духовної культури, трудові досягнення тощо.

Для деяких спільнот у невеликих за територією державах символи етнічної ідентичності зливаються з національно-державною ідентичністю, що дає змогу відносно легко консолідувати зв'язки людей, зміцнюючи цілісність суспільства і спроможність держави. Але у великих народів, що займають значні території, особливо тих, які включають до свого складу безліч етносів і регіонів, національна (національно-державна) ідентичність формується в процесі складної взаємодії етнічних (місцевих) ідентичностей, вибудовування неповторного національного «візерунка». Наприклад, для України проблема національної ідентичності завжди була актуальною, враховуючи те, що на її території проживають представники понад 130 національностей та народностей, кожен з яких вважає певний регіон нашої держави своєю Батьківщиною [10, с. 22].

Важливу роль у формуванні політичної ідентичності відіграє «політика пам'яті». Вона представляє собою усвідомлену діяльність з відтворення минулого за допомогою різноманітних вербальних і візуальних засобів, причому слід підкреслити, що цей образ актуалізується сучасним політичним контекстом. Це пов'язано з тим, що історична пам'ять є важливою «цеглинкою» у загальній конструкції колективної ідентичності, яка ідеологічно об'єднує суспільство, тому вона викликає все більший інтерес з боку науковців і суспільства в цілому.

У політичній ідентичності пам'ять виконує роль комплексу комунікативних структур, які вирівнюють соціальні очікування та структурують смисловий фокус соціальних очікувань. Цей комплекс підтримується символічним дизайном, створюючи своєрідний «символічний контейнер» для передачі політики пам'яті та визначення соціальної ідентифікації. У цьому «символічному контейнері» розміщуються різні символічні комплекси, такі як міфи, ритуали, свята. На думку американського науковця К. Гірца, політична влада завжди потребує «культурного оздоблення» для того, щоб самовизначитися і висунути свої домагання. «У політичному центрі будь-якого складно організованого суспільства, – зауважує К. Гірц, – перебувають правляча еліта і набір символічних форм, що виражають сам факт її правління і виправдовують його. Не важливо, наскільки демократичним чином члени еліти обрані (найчастіше не дуже демократичним), вони виправдовують своє існування й оформляють свої дії в такі форми, як церемонії, інсигнії, перекази, формальності, зібрання історій, що їх вони або успадкували від попередньої влади, або, у більш революційних ситуаціях, винайшли» [11, р. 124].

Міфи виступають ключовим символічним компонентом політичної ідентичності, встановлюючи рамкові умови сприйняття та інтерпретації політичної реальності. Разом з тим, політичний міф створює когнітивний фундамент для ідентичності, відокремлюючи «ми» від «вони», та створюючи світоглядну картину для учасників політичної спільноти. «Апробуючи» політичний міф, громадяни співставляють себе з конкретними політичними ролями та «отримують» ідентичність. Міф також впливає на сприйняття політичної реальності, насичує її емоційно, персоналізуючи політичні сили та тенденції.

Політичні ритуали є ще одним важливим символічним інструментом формування політики ідентичності. Вони використовуються для відтворення, підтримки політичних міфів, закріплення ідентичності. Дослідниця ритуалів американська науковиця К. Белл зауважує, що політичні

ритуали об'єднують і зображують людей «як пов'язану та впорядковану спільноту, ґрунтовану на спільних цінностях і цілях» та «демонструють легітимність цих цінностей і цілей» [12, р. 129]. Ритуал не можна розглядати як миттєвий метод досягнення політичного ефекту, як це можна зробити, наприклад, з політичними технологіями. Його дія є соціально пролонгованою. Ця символічна форма не лише є основою політичної спільноти, але й продовжує в індивідуальних і колективних діях виражати прихильність до фундаментальних цінностей та цілей. До цього треба додати, що ритуали слугують не лише символічним, але й естетичним засобом формування ідентичності, особливо у такому політичному стилі, коли кожна політична акція стає частиною одного великого спектаклю.

Не є секретом, що сучасна політика нерідко прагне надбати естетичного, видовищного характеру. Важливим елементом цього «спектаклю» виступають політичні свята. Їх використовують як засіб відтворення політичної ідентичності, підсилюючи солідарність і стимулюючи певні політичні дії серед учасників спільноти. Водночас вони служать символічними інструментами політичної пам'яті та конструювання єдиної спільноти.

Свята і обряди, через свою регулярність та повторюваність, сприяють передачі та поширенню знань, що закріплюють та відтворюють культурну ідентичність. Державні свята, як важливий елемент політичної символіки та символізму, актуалізують політичні цінності та впроваджують ключові елементи культури у свідомість громадян. Вони стають інструментом формування образу минулого, який виправдовує та легітимізує сучасні політичні засади. Свята виступають як символічні системи, які мають на меті надавати єдино можливі та законні смисли, що впливає на сприйняття політичної реальності.

Політичне свято, як комунікативний феномен, веде до конкуренції смислів у публічній сфері. Однак, водночас, воно є інструментом мотивації політичної поведінки, підтримуючи ідеологічний зміст. У цьому контексті, політичне свято надає версії політичної реальності та оперує смислами у символічному культурному контексті. Спільність колективних уявлень через спільні ритуали та символи забезпечує формування почуття національної причетності та сприяє інтеграції в єдину політичну спільноту. Національні свята, особливо в умовах геополітичних викликів, можуть виступати як механізм, спрямований на мобілізацію громадян, щоб отримати підтримку у важливих питаннях і виправдати політичні дії та рішення.

Отже, конструювання, артикуляція та мобілізація ідентичностей є суттєвими аспектами політичного процесу. Його розуміння та аналіз допомагають аналізувати динаміку влади, культурних змін і взаємодії у сучасних суспільствах. Символи політичної ідентичності необхідні, щоб склалося динамічне, але стійке суспільство, здатне формувати, підтримувати (стримувати) дієздатну державу, що, власне, слід вважати головною метою політики ідентичності. Натомість, слід вважати, що слабкість у проведенні цієї політики, «неконтрольована» боротьба символів політичної ідентичності та «контр-ідентичностей» може обернутися руйнуванням суверенітету держави. Символи можуть бути використані для мобілізації громадської підтримки державної влади, але також можуть сприяти закріпленню негативних стереотипів і слугувати основою майбутніх політичних конфліктів.

Сьогодні Україна активно веде боротьбу за збереження своєї державності. У відповідь на використання моменту слабкості багатьох зовнішніх сил, відкрито чи приховано, намагаються розширити свій політичний, економічний або історико-культурний вплив на теренах України. В даний момент основний акцент зроблено на протистоянні з Росією. Відомо, що Російська Федерація традиційно виправдовує свій руйнівний вплив на Україну за допомогою міфів та ідеологем, які вирощуються на ґрунті історичної та культурно-релігійної спадщини, об'єднуючи минуле, спільну пам'ять, «братерські зв'язки» тощо. Російський історичний дискурс зазвичай визначає Україну як штучний політичний проєкт, а українців разом з українською мовою – сурогат російської та польської самобутності. Ця позиція призводить до конкретних політичних наслідків: якщо немає автентичної української нації, то не може існувати суверенна держава. Тому українське суспільство знаходиться в процесі ліквідації радянської історичної спадщини, щоб позбавити Росію можливості маніпулювати свідомістю українців у майбутньому. Символічні елементи є потужним засобом вираження інтересів та позицій української держави. З огляду на це, врахування згаданих аспектів допомагає краще зрозуміти ширший контекст політики ідентичності та її символічного виміру в сучасному суспільстві. А подальші наукові розвідки цієї проблематики ще очікують свого часу.

Бібліографічний список:

1. Нагорна Л. Поняття «національна ідентичність» і «національна ідея» в українському термінологічному просторі. *Політичний менеджмент*. 2003. №2. С. 14–30.
2. Що пережили Україна та світ у 2020 році й чого нам чекати від 2021-го: політичні й економічні прогнози. Фонд Демократичні ініціативи ім. І. Кучеріва, 21 грудня 2020 р. URL: https://dif.org.ua/article/shcho-perezhili-ukraina-ta-svit-u-2020-rotsi-y-chogo-nam-chehati-2021-go-politichni-y-ekonomichni-prognozi#_Toc59385790 (дата звернення: 10.02.2024).
3. Нагорна Л. П. Регіональна ідентичність: український контекст: монографія. Київ : ІПіЕНД імені І. Ф. Кураса НАН України, 2008. 405 с.
4. Степико М. Т. Українська ідентичність: феномен і засади формування: монографія. Київ : НІСД, 2011. 336 с.
5. Політико-правові механізми формування національної ідентичності населення Донбасу: Наукова записка / Кресіна І.О. (керівник авт. кол.), Шемшученко Ю. С., Горбатенко В. П., Лойко Л. І., Кресін О. В., Стойко О. М. Київ : Інститут держави і права ім. В. М. Корецького НАН України, 2015. 116 с.
6. Hobsbawm E. *Inventing Traditions. The Invention of Tradition*. Cambridge, 2002. 320 p.
7. Горбатенко В. Футурологія і політика : монографія. Київ : Академвидав, 2019. 288 с.
8. Бабкіна О. В. Політична соціалізація як засіб формування політичної культури студентства. *Науковий часопис НПУ імені М. П. Драгоманова*. 2009. №1. С. 4–10.
9. Castells M. *The power of identity*. Cambridge ; Mass., 1997. 352 p.
10. Корнієнко В. О., Денисюк С. Г. Формування європейської ідентичності: аргументи для України. *Політологічний вісник*. Вип. 80. Київський національний ун-т імені Тараса Шевченка, 2018. С. 20–35.
11. Geertz C. *Centers, Kings and Charisma: Reflections on the Symbolics of Power*. Geertz C. *Local Knowledge: Further Essays in Interpretive Anthropology*. New York : Basic Books Inc., 1983. 256 p.
12. Bell C. *Ritual: perspective and dimensions*. New York : Oxford University Press, 1997. 368 p.

References:

1. Nahorna L. (2003). Poniattia «natsionalna identychnist» i «natsionalna ideia» v ukrainskomu terminolohichnomu prostori. *Politychnyi menezhment*. №2. S. 14–30.
2. Shcho perezhlyly Ukraina ta svit u 2020 rotsi y choho nam chekaty vid 2021-ho: politychni y ekonomichni prohnozy. Fond Demokratychni initsiatyvy im. I. Kucheriva, 21 hrudnia 2020 r. URL: https://dif.org.ua/article/shcho-perezhili-ukraina-ta-svit-u-2020-rotsi-y-chogo-nam-chehati-2021-go-politichni-y-ekonomichni-prognozi#_Toc59385790 (access date: 10.02.2024).
3. Nahorna L. P. (2008). Rehionalna identychnist: ukrainskyi kontekst: monohrafiia. Kyiv : IPiEND imeni I. F. Kurasa NAN Ukrainy, 405 s.
4. Stepyko M. T. (2011). Ukrainska identychnist: fenomen i zasady formuvannia: monohrafiia. Kyiv : NISD, 336 s.
5. Polityko-pravovi mekhanizmy formuvannia natsionalnoi identychnosti naseleння Donbasu: Naukova zapyska / Kresina I.O. (2015). (kerivnyk avt. kol.), Shemshuchenko Yu. S., Horbatenko V. P., Loiko L. I., Kresin O. V., Stoiko O. M. Kyiv : Instytut derzhavy i prava im. V. M. Koretskoho NAN Ukrainy, 116 s.
6. Hobsbawm E. (2002). *Inventing Traditions. The Invention of Tradition*. Cambridge, 320 p.
7. Horbatenko V. (2019). *Futurolohiia i polityka* : monohrafiia. Kyiv : Akademvydav, 288 s.
8. Babkina O. V. (2009). *Politychna sotsializatsiia yak zasib formuvannia politychnoi kultury studentstva*. *Naukovyi chasopys NPU imeni M. P. Drahomanova*. №1. S. 4–10.
9. Castells M. (1997). *The power of identity*. Cambridge ; Mass., 352 p.
10. Korniienko V. O., Denysiuk S. H. (2018). *Formuvannia yevropeiskoi identychnosti: arhumenty dlia Ukrainy*. *Politolohichni visnyk*. Vyp. 80. Kyivskyi natsionalnyi un-t imeni Tarasa Shevchenka, 2018. S. 20–35.
11. Geertz C. (1983). *Centers, Kings and Charisma: Reflections on the Symbolics of Power*. Geertz C. *Local Knowledge: Further Essays in Interpretive Anthropology*. New York : Basic Books Inc., 256 p.
12. Bell C. (1997). *Ritual: perspective and dimensions*. New York : Oxford University Press, 368 p.

Goldenstein. K. Symbolic means of forming identity policy

The article analyzes identity politics as a symbolic practice that determines the social and political reality and peculiarities of human existence, taking into account the systems of collective and individual ideas and symbols as essential elements of the formation of political existence. The essence of the mechanisms and symbolic means of identity politics is substantiated. Emphasis is placed on the understanding of the political world as a kind of space formed on the basis of social ideas and symbolic meanings. The questions of the formation of social ideas, the essence of symbolism and the possibilities of a rational understanding of the political as symbolic are investigated.

The key elements of the interaction between political myths, rituals and identity politics are identified, and attention is drawn to the significance of political holidays as symbolic forms for the creation of political reality and identity formation. It is noted that each country implements the politics of identity, relying

on the politics of memory, which acts as the spiritual basis for each nation, preventing the stratification of cultural experience into isolated chronological strata, with the aim of creating a single community in the sense of a political nation. It is noted that stable constructions of symbols contribute to the unity and physicality of the political culture of society.

A general conclusion is made that the use of symbolism to understand the concept of the political helps to determine an important aspect of creating an ontology of the political world, establishing an understanding of the broader context of identity politics and its symbolic dimension in modern society. It is noted that in the conditions of the Russian-Ukrainian war, symbolic elements serve as a powerful means of expressing the interests and positions of the Ukrainian state.

Keywords: *identity, identity politics, symbol, symbolic means, symbolic interactionism, mobilization of identities, political mythology, political ritual, political holidays, politics of memory, collective consciousness*